

Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia

Treball de Fi de Grau

Títol: Per a una sociologia del racisme: noves expressions i reptes per l'anti-racisme.

Autor/a: Nora Bartolo Messaouri El Farhi

Tutor/a: Sònia Parella Rubio

Data: 20 de maig del 2021

Grau en Sociologia

INTRODUCCIÓ

Atès que l'anàlisi del racisme és una comesa àrdua en les ciències socials per la dificultat de trobar un consens conceptual transcendental, el present treball planteja una aproximació a la genealogia del racisme des dels seus inicis biologistes fins a la seva metamorfosi contemporània on predomina el seu caràcter culturalment essencialista. Des d'un enfocament i comprensió sociològica, la metodologia aplicada consisteix en conèixer l'estat crític de la qüestió plantejada a partir d'una revisió de la literatura acadèmica i la discussió teòrica existent.

Els objectius generals d' aquesta recerca teòrica són els següents:

- a) Comprendre el fenomen a partir d'una aproximació a la genealogia del racisme i a la seva evolució des de l'ús de la raça com a categoria jerarquizadora fins a la incorporació de l'etnicitat i el focus en la diferència cultural.
- b) Reflexionar críticament sobre la resposta al racisme; l'antiracisme i les seves limitacions globals per la seva efectivitat política tot plantejant possibles línies de recerca que se'n deriven.

LES BASES TEÒRIQUES DE LA RAÇA I EL RACISME

L'ús indiscriminat de les nocions vinculades a la raça i el racisme generen confusions sobre el seu significat i dificulten la possibilitat d'identificar-lo pel seu abordatge i superació, tant per les esferes acadèmiques com per les lluites dels moviments socials anti-racistes. Per tant, ens interessa conèixer l'envergadura conceptual del racisme com a categoria analítica per combatre'l però també per predir les seves capacitats de mutabilitat per identificar-lo millor ja que una determinada concepció del racisme suposa de facto un enfocament antiracista de resposta concret ja que la sofisticació del "*neoracisme*" rau en haver sabut integrar en el seu discurs alguns arguments antiracistes (Taguieff, 1991)¹

---

¹ Aquesta crítica es tracta amb major detall en el document complet i és molt interessant ja que suggereix que un antiracisme universal a tot el món no és efectiu de la mateixa manera que no és estratègic replicar estratègies antiracistes d'altres països o contextos.

Es reflexiona sobre la causa i les implicacions inherents al trànsit conceptual de la categoria raça a la d'ètnicitat entenent aquesta substitució com una nova forma de racisme que pren com a focus principal la diferència cultural. Malgrat que el concepte científic ja no té validesa empírica, el concepte social de raça encara perviu amb una resignificació orientada a la identitat, la cultura o l'ètnia.

Amb aquesta transició conceptual s'inicia un nou període de comprensió i definició de les relacions racials on emergeixen pràctiques de discriminació més subtils, ambigües i encobertes tant en l'espai públic com l'esfera privada. Les pràctiques racistes es presenten en formats més tènues o menys extrems ja que es reformulen i s'adapten a les restriccions públiques derivades de la negació de raça, i apareixen noves lògiques, pràctiques i conceptes que converteixen el racisme en una pràctica quotidianament elegant.

A més, d'acord amb M. Wiewiorka (2011), el racisme ha deixat de ser un fenomen de dimensions exclusivament nacionals perquè el marc espacial d'actuació transcendeix la concepció dels Estats-Nació i es transforma amb la globalització i les dinàmiques internes i transnacionals que aquesta comporta. És a dir, per la comprensió i l'abordatge sociològic del fenomen cal donar compte de la història supranacional de la colonització que ha donat pas a la construcció d'estereotips, discriminació i segregació racial i la circulació massiva de persones – les migracions-. El fet migratori suposa un element clau en la globalització ja que trenca amb la homogeneïtzació social de les societats receptores, tot generant nous reptes, dilemes i riqueses. Per tant, aquesta forma d'operar del racisme és diferent segons la interacció dels elements estructurals d'un món globalitzat i els elements propis de cada país. Tanmateix, sovint veiem una arquitectura discursiva que correlaciona desacomplexadament racisme i immigració. El tractament d'ambdós fenòmens com un únic tema pot induir a conclusions o reduccions perilloses ja que la immigració no és la causa del suposat rebrot del racisme o l'auge de l'extrema dreta a la nostrada Europa. Per tant, el discurs racista globalitzat ha canviat de forma però també de víctima: l'immigrant musulmà ha substituït el jueu. És a dir, l'antisemitisme que dominava les esferes públiques abans de la II Guerra Mundial ha estat reemplaçat per una analogia hostil i metaforitzada cap a tot allò que concerneix a l'Islam designant i correlacionen de forma caòtica el terrorisme, la immigració, les minories,

el masclisme entre altres (Hajjat/Mohammed, 2013). D'aquesta manera es reproduïx l'antic esquema racial però descentralitzant l'atenció i la contundència del prejudici racial alhora que es fa extensiu a tot el món a un ritme trepidant.

LES RESPOSTES DES DE L'ANTIRACISME

Una vegada detectada la plena vigència de les categories raça i etnicitat amb un ús social culturalista i les diferents mutacions que ha experimentat el racisme amb les diverses manifestacions en un món globalitzat, és pertinent analitzar el recorregut que ha tingut la resposta al racisme: l'anti-racisme. La primera confirmació que podem fer és que ha quedat palesa que la negació del terme raça no ha implicat una superació del racisme ni en l'àmbit acadèmic ni en la societat civil. La segona que, d'acord amb (Wieviorka, 2009), l'acció antirracista no només es pot analitzar des de coordenades supranacionals, sinó que també cal incorporar les lògiques internes de les diferents societats atenent a la seva legislació en matèria d'estrangeria, el discurs dominant en els mitjans de comunicació, la producció acadèmica i les respectives polítiques migratòries aplicades.

Així, doncs, l'antiracisme necessita renovar el seu corpus teòric i conceptual per tal de sortir de la crisi argumentativa en què està immers, sostinguda pels preceptes d'un antiracisme moral que fa una crítica parcial al racisme i que no contempla la seva articulació institucional. L'antiracisme polític, en contrapartida, posa en evidència els ciments en que s'ha construït el racisme com és, la història colonial i reconeix l'abast estructural i sistèmic que representa la ideologia racial.

CONCLUSIONS I LÍNIES DE RECERCA QUE SE'N DERIVEN

La conceptualització analítica del racisme és rellevant per a les ciències socials, en tant que depenent de la definició que adoptem pot convertir-se en un fenomen marginal (perspectiva individualista metodològica o en la matriu de les estructures de dominació social (visió holística). Segons la perspectiva d'on partim tindrà unes determinades conseqüències per proposar una implementació de polítiques públiques o bé orientar noves estratègies més sofisticades per a l'acció social dels moviments de resistència. En aquest sentit, és necessari trencar amb la distància entre la teoria, representada per l'acadèmia i la pràctica que es pressuposa en la intervenció social directa.

Pel que fa al racisme globalitzat i, atès que dins de l'antiracisme polític un dels subjectes *racialitzat* són les persones de confessió religiosa musulmana, té sentit pensar que una de les línies reivindicatives ha de passar per la lluita contra la islamofòbia independentment de la perspectiva (atea, laica o religiosa). Reconèixer el nou racisme contemporani que s'exacerba amb la població musulmana, com un anàleg odiós a la població jueva, és un pas endavant en la seva comprensió i capacitat predictiva pels danys que pot causar com ja hem conegut amb el nazisme.

En definitiva, davant d'un escenari crític per l'antiracisme és convenient afinar en la comprensió socioantropològica del racisme per oferir noves estratègies que evitin els paranys epistèmics i els errors en l'acció social movimental com la institucionalització, la despolitització de la lluita antiracista desposseïda del subjecte migrant i/o racialitzat o l'assimilació de preceptes excloents típicament jerarquitzadors.

Així doncs, l'aproximació teòrica del present treball de fi de grau deixa obertes les següents línies de recerca:

- 1) Analitzar les diferents percepcions, estereotips i discriminació de la immigració als països occidentals majoritàriament receptors: amb quina procedència el racisme s'acarnissa més o menys, conèixer les causes i conseqüències i la resposta de les administracions públiques.
- 2) Examinar el racisme institucional i els seus impactes en diferents contextos (USA, França, Brasil, Espanya, entre d'altres països). Atès que els processos colonials han tingut implicacions diferents segons el continent, el plantejament de reparació històrica i la construcció de polítiques antiracistes variarà si no es té en compte la vessant històrica.
- 3) Aprofundir en la incidència de les condicions socioeconòmiques en la configuració del racisme que transcendeix les estructures de classe. Tanmateix, l'abordatge del racisme continua regint-se sota aquesta perspectiva reduccionista.
- 4) Analitzar la configuració i la construcció de la identitat blanca com a punt de partida per reeducar en l'antiracisme en la interacció social. En aquesta sentit, orientar la recerca els factors determinants de la socialització educativa: quines implicacions té la manca de formació antiracista dels docents i quins recursos pedagògics calen per conscienciar dels privilegis socials.

